

Stručni članak

mr. sc. Ramajana Demirović, viša asistentica
Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

MJERE OSIGURANJA RADI IZDRŽAVANJA DJETETA U PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE

Izdržavanje djeteta predstavlja svakodnevno, kontinuirano zadovoljenje osnovnih životnih, obrazovnih i drugih potreba djeteta. Neizvršenje ili nepotpuno izvršenje obaveze izdržavanja dovodi do prekida ovog kontinuiteta zbog čega se zaštita ugroženog ili povrijeđenog prava djeteta vrlo često ostvaruje u alimentacionom postupku, koji može potrajati mjesecima, pa čak i godinama. Kako bi se barem djelomično ublažile posljedice neizvršenja ili nepotpunog izvršenja obaveze izdržavanja djeteta, zakonodavac je normirao mogućnost određivanja mjera osiguranja. Autorica smatra za shodno da, analizirajući neka od najrelevantnijih pitanja, aktuelizira ovaj institut i posebno naglasi da sudske mjere osiguranja predstavljaju izuzetno važno pravno sredstvo koje stoji na raspolaganju sudu u alimentacionim postupcima, pogotovo u svjetlu njegovog ovlaštenja da *ex officio* odredi ove mjere.

Ključne riječi: mjere osiguranja, izdržavanje djeteta, alimentacioni postupak.

1. Uvod

Pitanje ostvarivanja prava djeteta na izdržavanje se u pravilu ne postavlja kada roditelji ostvaruju zajednicu života, budući da tu svoju obavezu realizuju prirodno i spontano u okviru svakodnevne brige za dijete uz ispunjavanje ostalih sadržaja roditeljskog staranja. U praksi se nažalost, obaveza izdržavanja djeteta od strane roditelja sa kojim dijete ne živi najčešće, pokušava ostvariti u sudskom postupku. Kako je u tom periodu dijete nerijetko bez sredstava za izdržavanje, po njega mogu nastupiti ozbiljne posljedice koje direktno ili indirektno ugrožavaju čitav spektar drugih prava djeteta kao što je pravo na zdravlje, razvoj, obrazovanje, igru itd. Situacija se dodatno usložnjava ako ni drugi roditelj sa kojim dijete živi, nije u mogućnosti osigurati neophodni minimum za egzistenciju djeteta. Kako bi se barem djelomično ublažile posljedice neizvršenja ili nepotpunog izvršenja obaveze izdržavanja djeteta normirana je mogućnost određivanja mjera osiguranja.

Ipak, rezultat istraživanja ovog pitanja u domaćoj sudskoj praksi upućuje na zaključak da ovaj institut nije zastupljen u praksi u mjeri u kojoj bi to mogao biti. Naime, nakon izvršenog uvida u nešto više od sedamdeset sudskih predmeta u šest općinskih sudova u Federaciji BiH¹, primjećeno je da niti u jednom

¹ Istraživanjem su obuhvaćeni predmeti općinskih sudova u Sarajevu, Tuzli, Zenici, Mostaru, Konjicu i Čapljini. Odnose se na period od 2008 – 2013. godine.

slučaju nije određena mjera osiguranja, ni po prijedlogu stranke, niti ju je sud odredio po službenoj dužnosti. Ovaj uzorak je nedovoljan da bi se moglo tvrditi kako se mjere osiguranja ne izriču u sudskoj praksi, ali nije zanemarljiv kada je u pitanju zaključak da sudovi nisu pretjerano skloni određivanju mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta. Slično stanje u sudskoj praksi kada je riječ o primjeni ovog instituta, evidentirano je i u susjednim državama.²

Imajući u vidu upravo značaj koji sudske mjere osiguranja mogu imati po ublažavanje posljedica prekida u kontinuitetu izdržavanja djeteta, kao i njegovu nedovoljnu primjenu u sudskoj praksi, opravdanim se čini sa teorijskog aspekta aktuelizirati ovaj institut. U tom cilju su analizirana neka od najrelevantnijih pitanja instituta sudskih mjera osiguranja kao što su pravni okvir, nadležnost, uslovi za određivanje, vrste, dejstvo i trajanje.

2. Mjere osiguranja radi izdržavanja djeteta – pravni okvir

U bosanskohercegovačkom pravu institut sudskih mjera osiguranja nije regulisan na jedinstven način na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Prije stupanja na snagu entitetskih zakona o parničnom postupku, mjere osiguranja su bile normirane zakonima o izvršnom postupku u obliku instituta prethodnih i privremenih mjera.³ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine⁴ (u daljem tekstu: ZPP FBiH) i Zakon o parničnom postupku Republike Srpske⁵ (u daljem tekstu: ZPP RS) po prvi put 2003. godine, regulišu mjere osigurnja kroz jedinstven institut sudskih mjera osiguranja, bez razlikovanja na prethodne i privremene mjere. Ova novina smatra se

² Primjera radi, u *Izvješću o radu pravobraniteljice za djecu RH za 2013. godinu* se, između ostalog, navodi da „suci čak ni u situacijama višegodišnjeg sudovanja u parničnim postupcima, ne izriču privremene mjere što je njihova zakonska obaveza. Tako i sudovi doprinose kršenju prava djeteta da na vrijeme primi uzdržavanje od roditelja s kojim ne živi.“ (*Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu RH za 2013. godinu*, str. 23.). Kompletan Izvještaj je dostupan na: <http://www.dijete.hr/hr/izvjemainmenu-93/izvjeo-radu-pravobranitelja-za-djecu-mainmenu-94.html>, posjećeno 03.04.2015.

³ Bitne razlike između prethodnih i privremenih mjera prema ranijoj zakonskoj regulativi bile su sljedeće: privremenim mjerama osiguravalo se i novčano i nenovčano potraživanje, dok su prethodne mjere bile predviđene samo za osiguranje novčanih potraživanja; privremenim mjerama se pružala samo faktička zaštita, dok se na osnovu prethodnih mjera sticalo uvjetno založno pravo; prethodna mjera služila je za osiguranje budućeg prisilnog namirenja, a privremnim mjerama moguće je bilo osiguranje samo budućeg izvršenja nego i ostvarenje privremenog stanja u pogledu nekog spornog odnosa ako je to bilo potrebno radi sprečavanja nasilja ili otklanjanja nenadokandive štete; za određivanje prethodne mjere bilo je potrebno postojanje odluke koja nije izvršna, a privremena mjera se mogla odrediti i bez bilo kakve odluke i prije pokretanja sudskog ili upravnog postupka, tokom postupka a i nakon okončanja tih postupaka. (prema: Kulenović, Zlatko i ostali, *Komentari zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj*, Savjet/Vijeće Evrope i Evropska komisija, Sarajevo, 2005., str. 442.)

⁴ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 53/03, 73/05 i 19/06)

⁵ Zakon o parničnom postupku Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 58/03, 85/03, 74/05 i 63/07, 49/09 i 61/13)

posljedicom shvatanja da izvršni sud treba provoditi samo prinudni postupak izvršenja obaveza koje su naložene izvršnim ispravama.⁶

Pozitivnopravne odredbe o mjerama osiguranja našle su svoje mjesto i u porodičnom zakonodavstvu, tako što je normiran izvjestan broj posebnih pravila za određivanje mjera osiguranja u vezi sa postupcima iz porodičnih odnosa. Istovremeno je predviđena supsidijarna primjena relevantnih odredbi važećih zakona o parničnom postupku. Odredbe o mjerama osiguranja u postupcima radi izdržavanja u Porodičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine⁷ (u daljem tekstu: PZ FBiH) smještene su u glavi IX koja nosi naziv „Postupci izvršenja i osiguranja“ (tačka 5. „Mjera osiguranja radi izdržavanja“ - članovi 373. do 379.), dok Porodični zakon Republike Srpske⁸ (u daljem tekstu: PZ RS) u VI dijelu pod nazivom „Izdržavanje“ (pod tačkom 5. „Postupci u sporovima za idržavanje“ u članu 266.) normira mjere osiguranja.

Komparacija porodičnopravnih i procesnopravnih odredbi o mjerama osiguranja radi izdržavanja upućuje na zaključak o postojanju njihove međusobne neusklađenosti u entitetskim zakonodavstvima. Naime, nejasno je zbog čega se zakonodavac u Porodičnom zakonu FBiH, opredijelio za rješenje po kojem je zadržana razlika na prethodne i privremene mjere, budući da takve mjere osiguranja više ne postoje u Zakonu o parničnom postupku FBiH.⁹ Stoga bi *de lege ferenda* bilo potrebno, sa aspekta pravne sigurnosti, otkloniti pomenuti nesklad uz uvažavanje sadržaja općih odredbi koje regulišu ovaj institut. Porodični zakon RS u samo jednom članu normira mogućnost izricanja privremene mjere po službenoj dužnosti. Razlog tome je moguće tražiti u činjenici da je Porodični zakon RS stupio na snagu 2002. godine, i u tom periodu je bio usklađen sa relevantnim odredbama tadašnjeg Zakona o izvršnom postupku. Međutim, neprihvatljivo je da se za period koliko je novo rješenje Zakona o parničnom postupku RS o mjerama osiguranja na snazi, nije našlo za shodno intervenirati u Porodični zakon RS s ciljem usklađivanja i unapređenja ovog veoma značajnog instituta kada je u pitanju izdržavanje djeteta. Stoga bi *de lege ferenda* bilo potrebno razmotriti mogućnost izmjena i dopuna porodičnopravnih propisa na način da se usklade sa relevantnim odredbama važećih zakona o parničnom postupku, naravno uz zadržavanje određenih specifičnosti koje su diktirane potrebom zaštite najboljeg interesa i dobrobiti djeteta, a o čemu će detaljnije biti riječi u odgovarajućim dijelovima ovog rada.

Za razliku od rješenja u entitetima Bosne i Hercegovine, u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine postupak obezbjeđenja je još uvijek regulisan Zakonom o izvršnom postupku Brčko Distrikta BiH¹⁰ (u daljem tekstu: ZIP BD).

⁶ Medić, D., *Reforma parničnog postupka u Bosni i Hercegovini*, Zbornik radova „Pravo zemalja u regionu“, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2010., str. 33.

⁷ Porodični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj 35/05 i 31/14)

⁸ Porodični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 52/02, 41/08 i 63/14)

⁹ Uoprediti čl. 373 – 379. PZ FBiH i čl. 268 – 290. ZPP FBiH

¹⁰ Zakon o izvršnom postupku Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“ broj 8/00, 1/01, 5/02, 8/03 i 39/13)

U Zakonu o izvršnom postupku BD obezbjeđenje potraživanja obuhvata dio treći ovog Zakona, pa je postupak obezbjeđenja regulisan u 37 članova (članovi od 219. do 255.). Porodični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine¹¹ (u daljem tekstu: PZ BD) u odredbi iz člana 226. normira mogućnost određivanja privremene mjere po službenoj dužnosti, te uslove za izricanje privremene mjere radi osiguranja izdržavanja djeteta, a zatim ponovo u odredbama iz članova 282. do 284. PZ BD normira pitanje određivanja privremenih i prethodnih mjera osiguranja, ponavljajući dio sadržaja pomenutog člana 226. PZ BD. On što je posebno konfužno je da zakonodavac u čl. 285. st. 1. i 287. PZ BD upućuje na primjenu relevantnih odredbi Zakona o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH (u daljem tekstu: ZPP BD)¹² o mjerama osiguranja iako takve odredbe ovaj zakon uopće ne sadrži, jer je kao što je već istaknuto institut mjera osiguranja potraživanja regulisan u Zakonu o izvršnom postupku BD. Stoga je, radi pravne sigurnosti i otklanjanje poteškoća prilikom primjene ovog instituta u praksi potrebno otkloniti navedene manjkavosti u Porodičnom zakonu BD.

3. Pojam i karakteristike mjera osiguranja u postupcima radi izdržavanja djeteta

Sudske mjere osiguranja predstavljaju pravna sredstva vremenski ograničenog osiguranja budućeg ostvarenja povjeriočevog potraživanja koja se mogu odrediti prije pokretanja, u toku i nakon okončanja sudskog ili upravnog postupka, sve dok izvršenje ne bude provedeno, pod uvjetom da povjerilac učini vjerovatnim svoje potraživanje i opasnost da će se bez određivanja ovih mjera ostvarenje potraživanja spriječiti ili znatno otežati.¹³ Iz pojmovnog određenja ovog instituta proizilaze i njegove osnovne karakteristike: prinudni karakter i ograničeno vremensko trajanje. Prinudni karakter mjera osiguranja ogleda se u mogućnosti njihovog određivanja i provođenja i mimo volje protivnika osiguranja, a ograničeno trajanje mjera osiguranja znači da se u pravilu određuju samo za određeni vremenski period, tj. do pravosnažnosti meritorne sudske odluke odnosno do njenog izvršenja. Dakle, obaveza izvršavanja dužnosti izdržavanja ili isplate dospjelih, zaostalih iznosa izdržavanja u pravilu nastaje kada sudska odluka postane pravosnažna. Ipak u nekim situacijama će biti potrebno i prije toga preduzeti odgovarajuće mjere usmjerene ka osiguranju ispunjenja obaveze izdržavanja.

Općenito, svrha mjera osiguranja je da se očuvaju prava i interesi stranaka u sporu pred sudom, tako što se spriječava nastanak nepovratne štete ili gubitka prije nego što sud donese konačnu odluku o osnovanosti tužbenog

¹¹ Porodični zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj 3/07)

¹² Zakon o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, broj 8/09, 52/10 i 27/14)

¹³ Čizmić, J., *Komentar zakona o parničnom postupku*, Privredna štampa, Sarajevo, 2009., str. 574.; vidjeti i: Petrušić, N.; Konstantinović Vilić, S., *Ostvarivanje prava na zakonsko izdržavanje pred pravosuđnim organima u Vranju, Bujanovcu i Bosilegradu*, JU Narodni univerzitet Vranje – OCD Odbor za ljudska prava Vranje, Vranje, 2012., str. 36.

zahtijeva.¹⁴ Svrha mjera osiguranja je omogućavanje redovnog i neprekidnog idržavanja djeteta onda kada to roditelji ili druge osobe koje su po zakonu dužne ne čine redovno niti u dovoljnoj količini. Ona ima za cilj osigurati sredstva za izdržavanje onom djetetu čiji je roditelj ili drugi zakonski obaveznik zanemario ovu svoju obavezu i to prije nego je o izdržavanju sud donio konačnu odluku. U pravnoj literaturi se svrha i značaj mjera osiguranja slikovito predstavlja kao „hitna pomoć ugroženom djetetu“ budući da se njome brzo interveniše u neophodnim situacijama.¹⁵ Naravno, neće u svakom postupku u kojem se odlučuje o nekom pitanju izdržavanja djeteta postojati razlog za izricanje ovih mjera, već samo u postupcima u kojima su interesi djeteta ugroženi.¹⁶

Bitna karakteristika mjera osiguranja kada je riječ o izdržavanju maloljetnog djeteta ili punoljetnog djeteta nad kojim je produženo roditeljsko staranje je mogućnost da sud ove mjere odredi *ex officio*.¹⁷ Mjere osiguranja u drugim slučajevima se mogu odrediti samo na prijedlog lica koje traži izdržavanje. Dakle, kada sud na temelju historijata tužbe, priloženih dokaza, dokaza koje je pribavio sam ili putem organa starateljstva zaključi da su ispunjeni uslovi za određivanje mjere osiguranja, on će o njoj odlučiti po službenoj dužnosti.¹⁸ Normiranje ovog oficijelnog ovlaštenja suda, koje predstavlja odstupanje od načela dispozitivnosti kao jednog od temeljnih načela parničnog postupka, bilo je sasvim očekivano, budući da je praksa pokazala da roditelji kao zakonski zastupnici vrlo često propuste, iz različitih razloga¹⁹, istaknuti zahtjev za određivanje ove mjere. U pravnoj teoriji je u pogledu ovog rješenja prisutna dilema oko trenutka u kojem se postupak za određivanje mjere osiguranja smatra pokrenutim. Da bi sud po službenoj dužnosti odredio mjeru osiguranja potrebno je u postupku ispitati da li su ispunjeni uslovi za njeno izricanje, pa je neophodno da stranke znaju u kojem trenutku je sud *ex officio* pokrenuo taj postupak budući da one svojim aktivnim učešćem i iznošenjem

¹⁴ *Određivanje privremenih mera u građanskim parnicama na Kosovu*, OSCE misija na Kosovu, izdanje 11 SNPS, 2010., str. 2., dostupno na <http://www.osce.org/sr/kosovo/74882?download=true>, posjećeno 26.02.2015.

¹⁵ Korać, R., *Izdržavanje djece od strane roditelja u pravu SFRJ*, doktorska disertacija, Titograd, 1981., str. 203.

¹⁶ *Ibid.*, str. 204.

¹⁷ Vidjeti: čl. 376. st. 1. PZ FBiH; čl. 226. st. 1. PZ RS i čl. 226. st. 1. PZ BD

¹⁸ Babić, I., *Komentar Porodičnog zakona*, Službeni list SRBiH, Sarajevo, 1990., str. 659.; Mandić, Lj., *Procesna načela i alimentacione parnice*, Zbornik radova „Ostvarivanje i zaštita prava na zakonsko izdržavanje“, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2002., str. 119.

¹⁹ „Propust roditelja ponekada je posljedica neznanja ili pogrešnog verovanja da parnica u kojoj se konačno odlučuje o izdržavanju deteta neće dugo trajati. Osim toga, roditelj ponekad ne ističe zahtev za izdavanje privremene mere u nameri da očuva brak, bojeći se da će isticanjem zahteva još više pogoršati ionako poremećene bračne odnose. Isto tako, konflikti supružnika, međusobna optuživanja, koja ponekad dovode do otvorene mržnje, reflektuju se i na njihov odnos prema deci u tom smislu da su ponekad, u nastojanju da drugog roditelja u potpunosti odvoje od dece spremni da žrtvuju i zanemare potrebe i interese svoje zajedničke dece.“ (Nevena P., *Privremene mere radi izdržavanja u parnicama iz porodičnopравnih odnosa*, Zbornik radova „Ostvarivanje i zaštita prava na zakonsko izdržavanje“, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Kragujevac, 2002., str. 159.)

procesnog materijala mogu najviše doprinijeti njegovoj efikasnosti i ostvarivanju objektivnog cilja samog postupka.²⁰

Prema Porodičnom zakonu Federacije BiH, mjere osiguranja radi izdržavanja može predložiti i organ starateljstva u onim slučajevima u kojima je ovlašten pokrenuti izvršni postupak.²¹ Preostala dva porodičnopravna propisa izričito ne predviđaju ovu mogućnost, što predstavlja propust budući da upravo organ starateljstva ima dovoljno saznanja o svim činjenicama i okolnostima datog slučaja. Time bi se, po mišljenju pojedinih autora²², s jedne strane bolje zaštitio interes djeteta, a s druge strane, izbjegle situacije da sud po službenoj dužnosti određuje ove mjere i samim tim dovodi u sumnju svoju objektivnost i nezavisnost²³ u odnosu na obe parnične stranke.

4. Nadležnost za određivanje mjera osiguranja

Stvarna nadležnost u postupcima radi izdržavanja djeteta je generalnom normom povjerena općinskim (Federacija BiH) i osnovnim (Republika Srpska i Brčko Distrikt BiH) sudovima.

Mjesna nadležnost za ove postupke određena je pravilima o izboru, odnosno o posebnoj mjesnoj nadležnosti. Mjesno nadležan u postupcima radi izdržavanja može biti sud u mjestu prebivališta tuženog ili u mjestu prebivališta tužioca – djeteta (čl. 34. ZPP FBiH; čl. 44. ZPP RS; čl. 26. ZPP BD BiH). Slijedom odredbe iz člana 347. PZ FBiH za određivanje i provođenje mjere osiguranja radi izdržavanja mjesno je nadležan sud koji je nadležan za odlučivanje o tužbenom zahtjevu za izdržavanje u prvom stepenu. Normiranjem izberive nadležnosti u sporovima za izdržavanje, a time i za određivanje mjera osiguranja, štiti se interes djeteta tako što mu se nastoji omogućiti da lakše i uz što manje troškova ostvari pravo na izdržavanje, upravo imajući u vidu činjenicu da su u pitanju osobe koje su u pravilu materijalno neobezbjeđene.²⁴

Obzirom da su u praksi prisutni i sporovi radi izdržavanja djeteta koji su inostrano obilježeni bitno je istaći kada postoji međunarodna nadležnost domaćih sudova. Međunarodna nadležnost domaćih sudova u sporovima za izdržavanje propisana je u članovima 67. i 68. Zakona o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima²⁵ (u daljem tekstu: ZMPP). Tako će postojati međunarodna nadležnost domaćih sudova i kada tuženi nema prebivalište u BiH: ako dijete podnosi tužbu i ima prebivalište u

²⁰ Petrušić, N., op. cit., str. 161.

²¹ Čl. 376. st. 3. PZ FBiH

²² Ibid., str. 167.

²³ U teoriji je evidentno i stajalište koje navo prema kojem oficijelno ovlaštenje suda da odredi mjere osiguranja uopće ne dovodi u pitanje objektivnost i nepristrasnost suda, već naprotiv, ono može pozitivno utjecati i na međusobne odnose roditelja, koji će vrlo često biti spremniji izvršiti rješenje koje je donio *sud ex officio* nego kada je doneseno po prijedlogu suprotne stranke. Detaljnije o tome: Korać, R., op. cit., str. 206.

²⁴ Čizmić, J., op. cit., str. 113.

²⁵ Zakon o rješavanju sukoba zakona sa propisima drugih zemalja u određenim odnosima („Službeni list SFRJ“, br. 43/82 i 72/82), preuzet Uredbom sa zakonskom snagom („Službeni list RBiH“, broj 2/92)

BiH, ako su tužilac i tuženi državljani BiH (odnosno državljani Federacije BiH i Republike Srpske), bez obzira na to gdje imaju prebivalište ili ako je tužilac maloljetno dijete i državljanin BiH, ako je tužilac državljanin BiH i ima prebivalište u BiH (iako tuženi nema prebivalište u BiH) te i onda kada tuženi ima imovinu u BiH iz koje se može namiriti. PZ-om FBiH normirano je da ukoliko je sud u Federaciji BiH nadležan zato što tužilac ima prebivalište u Federaciji BiH, mjesno je nadležan sud na čijem području tužilac ima prebivalište, a ako je sud u Federaciji BiH nadležan zato što tuženi u Federaciji ima imovinu iz koje se može naplatiti izdržavanje, mjesno je nadležan sud na čijem području ono ima prebivalište odnosno boravište (čl. 311. st. 2. i 3. PZ FBiH). Budući da PZ RS kao ni PZ BD ne sadrže posebne odredbe o nadležnosti suda u postupcima za izdržavanje koji su inostrano obilježeni, u tom pogledu primjenjuju se relevantne odredbe važećih zakona o parničnom postupku i pomenute odredbe iz čl. 67. i 68. ZMPP-a.

5. Uslovi za određivanje mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta

Pokretanje alimentacionog postupka, bilo kao samostalnog ili adhezionog, neće biti dovoljno da bi sud odredio mjere osiguranja. Činjenica da postoji spor oko visine izdržavanja ne znači da je došlo do prekida u izdržavanju djece. Potreba za određivanjem ovih mjera ukazaće se samo ako su za to ispunjeni zakonom propisani uslovi. Oni su normirani entitetskim zakonima o parničnom postupku kao općim propisima i porodičnopravnim propisima. Što se tiče važećih porodičnopravnih propisa, ove uslove detaljno normira samo Porodični zakon FBiH, dok Porodični zakon RS upućuje na primjenu Zakona o parničnom postupku RS. Porodični zakon BD upućuje na primjenu Zakona o parničnom postupku BD, iako je kao što je već istaknuto ovo pitanje normirano u Zakonu o izvršnom postupku BD²⁶.

Opća pravila o uslovima za određivanje mjera osiguranja predviđaju da za određivanje mjera osiguranja moraju kumulativno biti ispunjena dva uslova: da predlagatelj osiguranja učini vjerovatnim postojanje potraživanja ili prava i da postoji opasnost da bi bez takve mjere protivnik osiguranja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje potraživanja, posebno time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti, opteretiti ili na drugi način njome raspolagati, odnosno promijeniti postojeće stanje stvari ili na neki drugi način štetno uticati na prava predlagača osiguranja (čl. 269. ZPP FBiH; čl. 269. ZPP RS). Da li su u konkretnom slučaju ispunjena oba uslova faktičko je pitanje koje sud utvrđuje na temelju slobodne procjene svih okolnosti datog slučaja.²⁷ Ovi uslovi uglavnom odgovaraju ranijim uslovima za izricanje privremenih i prethodnih mjera, s tim da je unesena jedna novina (u stavu 3. člana 269. ZPP FBiH i ZPP RS) kojom se normira kada se predlagatelj osiguranja oslobađa od obaveze davanja jemstva, te

²⁶ Vidjeti *supra*, str. 3.

²⁷ Modul 5 – Građanska oblast: *Sudske mjere obezbjeđenja*, Sarajevo, 2006., str. 17., dostupno na http://www.fbih.cest.gov.ba/index.php?option=com_docman&Itemid=30&task=view_category&catid=26, posjećeno 02.04.2015. (u daljem tekstu: Modul 5)

da su od obaveze davanja jemstva izuzeti – oslobođeni Bosna i Hercegovina, njeni Entiteti, Distrikt Brčko, kantoni, opštine (i grad).²⁸

5.1. Postojanje potraživanja ili prava

Opći uslov koji se zahtijeva za određivanje mjere osiguranja je da su učinjene vjerovatnim činjenice od kojih zavisi pravo na izdržavanje. Ovaj uslov mora biti ispunjen bez obzira je li dijete povjerilac potraživanja. Iako se postojanje potraživanja može dokazivati svim dokaznim sredstvima,²⁹ ipak je bitno koristiti dokaze koji se mogu brzo i lako izvesti, budući da je u pravilu, odlučivanje o ovakvom zahtjevu hitno.³⁰ Najčešće u praksi sudovi nemaju većih problema kod utvrđivanja vjerovatnosti postojanja potraživanja ili prava. Kada je u pitanju izdržavanje maloljetne djece ili punoljetne djece nad kojom je produženo roditeljsko staranje/pravo utvrđivanje vjerovatnosti ovih činjenica se praktično i ne postavlja. Roditelji su bezuslovno dužni da izdržavaju svoju maloljetnu djecu, tako da će biti dovoljno samo utvrditi da je došlo do prekida izdržavanja djeteta.³¹

Ukoliko je pokrenut postupak radi utvrđivanja ili osporavanja očinstva/materinstva, pored dokaza iz kojih proizilazi vjerovatnost postojanja činjenica od kojih zavisi pravo na izdržavanje, potrebno je još da predlagač osiguranja učini vjerovatnim da je osoba protiv koje se određuje mjera osiguranja roditelj djeteta³² (čl. 375. st. 4. PZ FBiH; čl. 266. st. 3. PZ RS; čl. 226. st. 3. PZ BD). Međutim, iz formulacije člana 266. st. 3. PZ RS proizilazi da se takva vjerovatnoća zahtijeva samo kada je riječ o paternitetskom, a ne i maternitetskom postupku.³³ Nejasno je zašto je zakonodavac u Republici Srpskoj propustio normirati da je potrebno istu činjenicu (da je roditelj djeteta) učiniti vjerovatnom i u maternitetskim postupcima. Bez obzira što je broj maternitetskih postupaka u praksi znatno manji u odnosu na broj paternitetskih postupaka, to samo po sebi ne opravdava izostavljanje mogućnosti određivanja mjera osiguranja i u maternitetskoj parnici. Stoga se smatra svrsishodnim razmotriti mogućnost korigovanja pomenute odredbe PZ RS. Posve je razumljivo opredjeljenje zakonodavca za normiranje vjerovatnosti osnovanosti tužbenog zahtjeva, jer bi drugačije rješenje moglo rezultirati različitim vidovima zloupotrebe. To što se može desiti da tuženi nije roditelj djeteta ne smije biti razlogom prezanja od određivanja mjere osiguranja radi izdržavanja djeteta, jer se može desiti i u parnicama za osporavanje bračnog očinstva/materinstva, da

²⁸ Ibid., str. 16.; Čizmić, J., op. cit., str. 576.

²⁹ Npr. viidjeti čl. 123 – 173. ZPP FBiH

³⁰ Modul 5, str. 16.

³¹ Korać, R., op. cit., str. 206.

³² Babić, I., op. cit., str. 659.

³³ Čl. 266. st. 3. PZ RS: Privremene mjere odrediće se ako se učini vjerovatnim da postoje činjenice od kojih zavisi pravo na izdržavanje, a u sporovima za utvrđivanje očinstva i ako se učini vjerovatnim da je tuženi otac djeteta.

pretpostavljeni nije otac odnosno majka djeteta, a ipak se određuje mjera osiguranja.³⁴

5.2. Postojanje opasnosti otežanog ostvarivanja potraživanja ili prava

Da bi se odredila mjera osiguranja, predlagač osiguranja je obavezan učiniti vjerovatnom i opasnost da bi bez takve mjere protivnik osiguranja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje izdržavanja tako što će svoju imovinu otuđiti, prikriti, opteretiti ili na drugi način njome raspolagati odnosno promijeniti postojeće stanje stvari ili na koji drugi način štetno utjecati na prava predlagača osiguranja.³⁵ Ova opasnost mora biti subjektivna, tj. mora potjecati od protivnika osiguranja, a može se sastojati u činjenju ili propuštanju usmjerenom na spriječavanje ili otežavanje naplate potraživanja.³⁶ Dakle, nije dovoljno dokazati da je protivnik osiguranja prezadužen ili nelikvidan, već je potrebno dokazati da postoje takve radnje ili propusti protivnika osiguranja kojima se znatno otežava naplata potraživanja predlagatelja osiguranja.

Ovaj uslov za određivanje mjera osiguranja radi izdržavanja predviđen je i Porodičnim zakonom FBiH uz proširenje na postojanje opasnosti za lične ili druge važne interese predlagača osiguranja.³⁷ Polazeći od načela najboljeg interesa i dobrobiti djeteta zakonodavac je izričito normirao da će se smatrati da postoji opasnosti po lične ili druge važne interese predlagača osiguranja ako se mjere osiguranja izdržavanja određuju u korist maloljetnog djeteta odnosno punoljetnog djeteta nad kojim je produženo roditeljsko staranje (čl. 375. st. 3. PZ FBiH). Izričitim normiranjem pretpostavke o postojanju opasnosti po djetetove lične ili druge važne interese, nesumnjivo se olakšava djetetu, kao predlagaču osiguranja, da izdejstvuje određivanje mjere osiguranja radi izdržavanja, budući da se oslobađa tereta dokazivanja postojanja opasnosti po njegove lične ili druge važne interese.

U porodičnopravnim propisima u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu BiH, izostalo je prilagođavanje općeg uslova o postojanju opasnosti otežanog ostvarivanja potraživanja izdržavanja naboljem interesu djeteta, tako da se na ovo pitanje primjenju isključivo relevantne odredbe općih propisa kojima je normiran institut mjera osiguranja. U cilju efikasnije zaštite prava djeteta na izdržavanje, bilo bi svrsishodno *de lege ferenda* razmotriti mogućnost izričitog normiranja pretpostavke o postojanju opasnosti po djetetove lične ili druge važne interese kada se predlaže mjera osiguranja radi izdržavanja maloljetnog djeteta odnosno punoljetnog djeteta nad koji je produženo roditeljsko pravo.

³⁴ Korać, R., op. cit., str. 208.

³⁵ Vidjeti: čl. 375. PZ FBiH u vezi sa čl. 269. st. 1. i 2. ZPP FBiH; čl. 269. ZPP RS; čl. 274. st. 1. ZIP BD BiH).

³⁶ Kulenović i drugi, op. cit., str. 445.

³⁷ Čl. 375. st. 1. PZ FBiH: Privremena mjera radi izdržavanja može se odrediti ako predlagač osiguranja učini vjerovatnim postojanje obaveze izdržavanja, te da bez donošenja te mjere postoji opasnost za njegove osobne ili druge važne interese, ili opasnost da će bez te mjere osiguranja protivnik osiguranja spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje izdržavanja.

5.3. *Jemstvo kao uslov za određivanje mjere osiguranja*

Opća odredba entitetskih zakona o parničnom postupku u BiH, imajući u vidu vjerovatnoću nastupanja štete po protivnika osiguranja, predviđa da će sud odrediti mjeru osiguranja, samo pod uslovom da predlagač osiguranja, u roku koji ostavi sud, po pravilima izvršnog postupka, da jemstvo za štetu koja bi protivniku osiguranja mogla nastati određivanjem i izvršenjem mjere osiguranja (čl. 269. st. 2. ZPP FBiH; čl. 266. st. 2. ZPP RS).³⁸

Prilikom primjene ovih odredbi u praksi, postavilo se pitanje da li je davanje jemstva uslov koji uvijek, ako zakonom nije drugačije određeno, predstavlja treći kumulativni uslov za određivanje mjera osiguranja.³⁹ Istom odredbom je normirano da će sud predlagača osiguranja osloboditi obaveze polaganja jemstva ako utvrdi da on nije u finansijskog mogućnosti dati jemstvo. Imajući u vidu da je dijete kao tužilac i tražilac izdržavanja gotovo uvijek materijalno neobezbjeđeno lice, lošeg imovinskog stanja, te da postupak radi izdržavanja odnosno određivanje mjera osiguranja pokreće upravo iz tih razloga, određivanje mjere osiguranja u svim slučajevima radi izdržavanja maloljetnog djeteta odnosno punoljetnog djeteta nad kojim je produženo roditeljsko staranje/pravo ne bi trebalo biti uslovljeno polaganjem jemstva.

6. Vrste mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta

Prije prezentiranja i analiziranja vrsta mjera osiguranja koje mogu biti određene radi izdržavanja djeteta, potrebno je precizno utvrditi da li se potraživanje izdržavanja kvalifikuje kao novčano ili nenovčano potraživanje, obzirom da entitetski zakoni o parničnom postupku i Zakon o izvršnom postupku BD normiraju dvije grupe mjera osiguranja - mjere radi osiguranja novčanih i mjere radi osiguranja nenovčanih potraživanja.⁴⁰ Budući da porodičnopravni propisi u BiH predviđaju da će sud lice koje je dužno davati izdržavanje obavezati na plaćanje novčanog iznosa na ime izdržavanja, koji može biti određen u fiksnom iznosu⁴¹ u Federaciji BiH i Brčko Distriktu BiH, a u Republici Srpskoj u procentualnom, izuzetno u fiksnom iznosu,⁴² može se

³⁸ Prema čl. 263. st. 2. ZIP BD sud može prethodnu mjeru usloviti davanjem obezbjeđenja od strane predlagača obezbjeđenja za štetu koju bi protivnik obezbjeđenja mogao pretrpiti njenim određivanjem.

³⁹ O ovom pitanju se sudska praksa podijelila u tri grupe. Prema prvom shvatanju, stav 2. člana 296. ZPP-a samostalno egzistira a njegova primjena dolazi u obzir samo ako predlagač osiguranja nije u situaciji da dokaže da su u konkretnom slučaju ispunjena prva dva uslova. Prema drugom shvatanju, ovo je obavezan treći kumulativni uslov i sud će u svakom slučaju zahtijevati davanje jemstva, osim ako nije drugačije određeno zakonom, zbog čega bez uplate jemstva nema ni određivanja mjere osiguranja. Prema trećem shvatanju, kumulativnost sva tri uslova (vjerovatnost - opasnost - jemstvo) se prihvata samo u situacijama kada postoji vjerovatnost nanošenja štete protivniku osiguranja i kada se na nju ukaže. Opširnije o tome u: Čizmić, J., op. cit., str. 578. i Modul 5, str. 25 – 28.

⁴⁰ Vidjeti: čl. 271. i 272. ZPP FBiH; čl. 271. i 272. ZPP RS; čl. 265., 275. i 276. ZIP BD

⁴¹ Čl. 244. PZ FBiH i čl. 221. PZ BD

⁴² Čl. 259 - 262. PZ RS

zaključiti da potraživanje izdržavanja ima karakter novčanog potraživanja, pa se stoga imaju primijeniti odredbe o vrstama mjera osiguranja radi osiguranja novčanog potraživanja.⁴³ Namjera zakonodavca u Federaciji BiH da potraživanje izdržavanja kvalifikuje kao novčano potraživanje potvrđuje upravo odredba prema kojoj se radi davanja izdržavanja, protivniku osiguranja može naložiti davanje izdržavanja u visini koja je neophodna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba predlagača osiguranja, a može se odrediti i svaka druga mjera iz člana 271. ZPP FBiH.⁴⁴ Upravo se u članu 271. ZPP FBiH (kao i u članu 271. ZPP RS) taksativno navode mjere radi osiguranja novčanog potraživanja. Shodno navedenom, radi izdržavanja djeteta moguće je izreći sljedeće mjere osiguranja:

a) zabrana protivniku osiguranja da otuđi, sakrije, optereti ili da raspolaže određenom imovinom u vrijednosti koja je dovoljna za osiguranje potraživanja predlagača osiguranja. Ova zabrana će se zabilježiti u odgovarajućim javnim registrima. Radi se o situacijama kada tužilac postavlja tužbeni zahtjev za isplatu većeg novčanog iznosa, te traži da sud zabrani tuženom da otuđi, optereti ili raspolaže određenom nepokretnom imovinom u visini vrijednosti postavljenog tužbenog zahtjeva. Ukoliko je tuženi upisan kao vlasnik nekretnina u odgovarajućim javnim registrima, biće potrebno izvršiti zabilježbu ove zabrane u javnim registrima. Ukoliko tuženi kao protivnik osiguranja, nije upisan kao vlasnik u javnim registrima, može se tražiti samo zabrana otuđenja i opterećenja nekretnina, ako za to postoje zakonom predviđeni uslovi;⁴⁵

b) čuvanje imovine na koju se odnosi zabrana raspolaganja iz stava 1. člana 271. i to polaganjem u depozit sudu ako je to moguće ili predajom u posjed trećem licu. Ovdje se očigledno misli u pravilu na pokretne stvari koje su veće vrijednosti u odnosu na koje je uopšte svrsishodno odrediti zabranu raspolaganja. Kod određivanja ovih mjera treba voditi računa o tome koje stvari je moguće čuvati u sudu, te da bi to uobičajeno trebale biti stvari koje se prema objektivnim uslovima mogu doista i čuvati u sudu, kao što su razni papiri od vrijednosti, zlatni nakit i slične pokretne stvari, koje čuvanjem u sudskim prostorima ne gube na svojoj vrijednosti;⁴⁶

c) zabrana dužniku protivnika osiguranja da isplati protivniku osiguranja potraživanja ili da mu preda stvar, kao i zabrana protivniku osiguranja da primi stvar, da naplati potraživanje i da njome raspolaže. Praktično to znači, da bi sud

⁴³ Opširnije o kvalifikovanju izdržavanja kao novčanog odnosno nenovčanog potraživanja vidjeti u: Petrušić, N., op. cit., str. 164 – 166.

⁴⁴ Čl. 377. PZ FBiH

⁴⁵ Modul 5, str. 30.

⁴⁶ "... u sudski depozit se primaju na čuvanje gotov novac, strana sredstva plaćanja, vrijednosni papiri i dragocjenosti kao druge stvari, kao npr. umjetničke slike, kolekcija maraka, sporni rukopisi, ako su pogodne za takav način čuvanja. Za stvari koje usljed posebnih svojstava ili veličine nisu pogodne za čuvanje u sudu (sporne mašine po svojoj veličini i ostalom očigledno to nisu) određuje se čuvanje depozita, odnosno čuvanje predmeta depozita, kod odgovarajućeg fizičkog ilipravnog lica sa kojim službena lica zaključuju ugovor o čuvanju (ostava ili uskladištenje) na teret povjerioca koji snosi troškove čuvanja i na njega pada rizik propasti ili oštećenja stvari, izuzev ako bi do toga došlo usljed više sile..."(Komentar odluke Vrhovnog suda RS Gvl.1/00 od 24.03.2000.)

mogao zabraniti trećem licu, koje je dužnik protivnika osiguranja (tuženog), da tuženom isplati novac koji mu duguje ili da mu preda određenu stvar koju mu je dužan predati. Takođe može da zabrani protivniku osiguranja (tuženom) da od svog dužnika primi novac ili stvar i da time raspolaže;⁴⁷

d) predbilježba založnog prava na nekretnini protivnika osiguranja (tuženog) ili na pravu uknjiženom na nekretnini, ali do vrijednosti dosuđene glavne tražbine s kamatama i troškovima. Ova mjera se može odrediti samo ukoliko o potraživanju povjerioca već postoji odluka suda koja nije postala izvršna.⁴⁸

Postupajući sud, pored navedenih, ne bi mogao izreći drugu vrstu mjera osiguranja, s tim da u smislu člana 275. ZPP FBiH, nema zapreke da sud, radi osiguranja potraživanja izdržavanja, odredi više mjera osiguranja istovremeno, ukoliko s obzirom na okolnosti svakog konkretnog slučaja, smatra da je to potrebno i svrsishodno.

Na identičan način su normirane vrste mjera osiguranja i u Zakonu o paničnom postupku RS, s tim da bi se problem ranije pominjane neusklađenosti općeg i posebnog propisa, mogao odraziti i na pitanje određivanja vrste mjere osiguranja radi izdržavanja djeteta. Dok porodični zakoni u Federaciji BiH i Brčko Distriktu BiH normiraju da se kao mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta može odrediti plaćanje određenog novčanog iznosa kao i svaka druga mjera predviđena u Zakonu o parničnom postupku FBiH i Zakonu o izvršnom postupku BD, to prema sadašnjem zakonskom okviru u Republici Srpskoj ne bi bilo moguće jer su vrste mjera osiguranja Zakonom o parničnom postupku RS određene taksativno i izvan tog okvira se ne bi mogla odrediti neka druga mjera osiguranja, osim ako nije predviđena posebnim propisom, kao što bi to u ovom slučaju bio Porodični zakon RS. Ranije, dok je ovo pitanje bilo normirano Zakonom o izvršnom postupku RS, vrste mjera osiguranja su bile određene *exempli causa*, tj. mogle su se odrediti zakonom propisane mjere osiguranja ali i bilo koja druga mjera kojom se postiže svrha osiguranja, pa nije ni bilo potrebe za normiranjem posebne mjere u porodičnopravnom propisu. Ne umanjujući značaj svake od mjera osiguranja koja na određeni način može doprinijeti osiguranju potraživanja izdržavanja, sa aspekta svakodnevnog, kontinuiranog zadovoljenje potreba djeteta, najbolja svrha bi se ipak u velikom broju slučajeva ostvarila davanjem izdržavanja u visini koja je neophodna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba predlagača osiguranja. Posredno bi se na taj način doprinijelo spriječavanju nagomilavanja dugovanih iznosa izdržavanja koje je kasnije teže isplatiti.⁴⁹ Iz naprijed navedenih razloga bi se *de lege ferenda* trebala razmotriti mogućnost normiranja davanja novčanog iznosa kao vrsta mjere osiguranja radi izdržavanja djeteta u Porodičnom zakonu RS.

⁴⁷ Modul 5, str. 31.

⁴⁸ Čl. 271. st. 2. ZPP FBiH

⁴⁹ Opširnije o tome vidjeti: Gliha, I.; Pintarić, A., *Pravo djeteta na roditeljsko uzdržavanje – analiza, kritički osvrt i prijedlog poboljšanja*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2014., str. 36. i 37.

7. Dejstvo mjera osiguranja

Rješenje o mjeri osiguranja ima dejstvo rješenja o izvršenju iz zakona o izvršnom postupku. (čl. 279. st. 3. ZPP FBiH). Takva mjera osiguranja obavezuje stranke u postupku, kao i osobe koje su u vezi s njima, a nakon što prime obavijest o izdavanju mjere osiguranja. Stoga, nema potrebe za ponovnim donošenjem rješenja o izvršenju jer je ono već sadržano u rješenju o određivanju mjere osiguranja i potrebno ga je samo izvršiti. U cilju izvršenja rješenja o mjeri osiguranja, ustanovljena je obaveza suda da po službenoj dužnosti dostavi rješenje o mjeri osiguranja nadležnom izvršnom sudu radi prinudnog provođenja, kao i odgovarajućim javnim registrima radi upisa, zavisno od vrste mjere osiguranja koja je određena. Ako se mjera osiguranja odnosi na zabranu raspolaganja i otuđenje nekretnina, koja se zabilježava i u javnim registrima, onda je izvršenje provedeno već dostavom javnom registru i protivniku osiguranja.⁵⁰

Radi izbjegavanja slučajeva u kojima se mjere osiguranja ukidaju od strane drugostepenog suda, jer ne sadrže dovoljno dobro obrazloženje za određivanje mjere osiguranja, izričito je normirana obaveza suda da rješenje o određivanju mjere osiguranja mora biti obrazloženo, a obrazloženje treba da sadrži razloge zbog kojih se smatra da je potraživanje tužitelja vjerovatno i koji opravdavaju donošenje mjere osiguranja zbog opasnosti da bi bez takve mjere protivnik osiguranja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarenje potraživanja ili na drugi način štetno uticati na prava predlagača osiguranja iz člana 269. važećih entitetskih zakona o parničnom postupku. Ova opća pravila shodno se primjenjuju i na slučajeve u kojima je sud po službenoj dužnosti ovlašten odrediti mjere osiguranja.⁵¹

8. Trajanje mjera osiguranja

Vrijeme trajanja mjera osiguranja je ograničeno. U odluci kojom se određuje mjera osiguranja sud će odrediti vrijeme trajanja te mjere, a ako je mjera osiguranja određena prije pokretanja postupka o izdržavanju, sud će tu odluku dostaviti osobi koja je ovlaštena pokrenuti postupak i odrediti rok u kome treba podnijeti tužbu radi izdržavanja, a koji ne može biti duži od 30 dana⁵².

Izrečena mjera osiguranja ostaje na snazi do naredne odluke suda o mjeri osiguranja, što znači da sud može u toku samog postupka po glavnom tužbenom zahtjevu provjeravati, na zahtjev zainteresirane strane, potrebu daljnjeg postojanja mjere osiguranja u konkretnom slučaju, a to znači da je može i ukinuti ukoliko ne ispunjava uvjete zbog kojih je donesena, odnosno ako više nije u funkciji osiguranja potraživanja.⁵³ Ukoliko tužbeni zahtjev ne bi bio

⁵⁰ Modul 5, str. 61.

⁵¹ Čl. 279. st. 5. ZPP FBiH

⁵² Čl. 378. PZ FBiH u vezi sa čl. 280. st. 1. ZPP FBiH i čl. 280. st. 1. ZPP RS

⁵³ Čizmić, J., op. cit., str. 593.

prihvaćen prvostepenom presudom, nadležni sud može mjeru osiguranja ostaviti na snazi sve do pravosnažnosti odluke o tužbenom zahtjevu.⁵⁴

Praksa je pokazala da sudovi najčešće u rješenju o određivanju mjere osiguranja određuju da će ona trajati do pravosnažnosti presude. Nadalje, zakon određuje da mjera osiguranja može najduže trajati do isteka roka od 30 dana po nastupanju uslova za prinudno izvršenje.⁵⁵ Uslovi za prinudno izvršenje su: pravosnažnost presude i protek roka za njeno dobrovoljno izvršenje. Prema tome, mjera osiguranja može trajati najduže do trenutka kada nakon pravosnažnosti presude protekne tzv. parcijalni rok (rok za dobrovoljno izvršenje), pa nakon toga kada protekne još i rok od 30 dana. Nakon proteka ovog roka, tužilac ima mogućnost da svoje pravo na izdržavanje ostvari u prinudnom postupku, zbog čega postojanje mjere osiguranja više nema smisla. No postavlja se pitanje, da li sudovi, kada protekne ovaj rok, imaju obavezu da po službenoj dužnosti donose odluku kojom se ukida mjera osiguranja ili takvu odluku donose na zahtjev zainteresirane stranke. Budući da se postupanje suda po službenoj dužnosti u parničnom postupku uvijek zakonom izričito normira, sud ne mora po službenoj dužnosti donositi rješenja kojima se ukidaju mjere osiguranja. Na takvo postupanje sud je dužan samo kada je riječ o mjeri osiguranja koja je upisana u javne knjige.⁵⁶

9. Zaključak

Sudske mjere osiguranja potraživanja izdržavanja predstavljaju izuzetno važno pravno sredstvo koje stoji na raspolaganju strankama u postupcima radi izdržavanja djeteta, ali i sudijama, pogotovo u svjetlu njihovog ovlaštenja da po službenoj dužnosti odrede mjere osiguranja radi izdržavanja maloljetnog djeteta/punoljetnog djeteta nad kojim roditelji ostvaruju roditeljsko staranje i time spriječe prekid izdržavanja djece. Nedovoljnom korištenju mjera osiguranja u praksi s jedne strane doprinosi nepoznavanje prednosti ovog instituta od strane roditelja (koji kao zakonski zastupnik zastupa dijete u alimentacionim postupcima), odnosno nemogućnost angažovanja pravne pomoći u ovim postupcima, a s druge strane nejasan pravni okvir kojeg karakteriše međusobna neusklađenost odredbi općeg i posebnog propisa u pogledu ovog instituta, te nesklonost suda da koristi svoja oficijelna ovlaštenja u pogledu izricanja mjera osiguranja u postupcima radi izdržavanja djeteta. Izostanak mjere osiguranja ne samo da ugrožava interes djeteta, nego dovodi i do nagomilavanja neplaćenih iznosa izdržavanja koje je kasnije teže izmiriti.

Radi svega navedenog, postoji potreba za odgovarajućim zakonodavnim intervencijama u cilju brzog i efikasnog određivanja i provođenja mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta. Zakonodavna intervencija, između ostalog, podrazumijeva normiranje besplatne pravne pomoći u svim postupcima radi zaštite i ostvarivanja prava djeteta na izdržavanje, bez obzira na njegov socijalni

⁵⁴ Čl. 281. st. 2. ZPP FBiH i čl. 281. st. 2. ZPP RS

⁵⁵ Čl. 281. st. 3. ZPP FBiH i čl. 281. st. 3. ZPP RS

⁵⁶ Modul 5, str. 64.

status, izričito normiranje mogućnosti da organ starateljstva pokrene postupak radi određivanja mjera osiguranja u svim porodičnopravnim propisima u BiH, detaljnije i preciznije normiranje mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta u Porodičnom zakonu RS, te usklađivanje porodičnopravnih propisa sa općim propisom koji normira institut sudskih mjera osiguranja. Pri realizovanju predloženih zakonodavnih intervencija rukovodeći kriterij treba biti zaštita najboljeg interesa i dobrobiti djeteta. Potrebno je svakako imati u vidu da poboljšanje pravnog okvira instituta mjera osiguranja radi izdržavanja djeteta samo po sebi, bez njegovog dosljednog provođenja u praksi, ne može mnogo doprinijeti ublažavanju posljedica neplaćanja ili neredovnog plaćanja izdržavanja.

INJUNCTIONS IN THE CHILD MAINTENANCE DISPUTES IN THE LAW OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Summary: Child maintenance represents a daily, continuous fulfillment of basic vital, educational and other needs of a child. If the obligation of child maintenance is not complied with or is only partially fulfilled, there is a disruption in this continuity, which is why the protection of children's endangered or impaired rights is very often realized in a court procedure, which can take months or even years. In order to at least partially mitigate the consequences of non-compliance or partial compliance of the child maintenance obligation, the legislator has provided for the possibility for the courts to order injunctions. The author finds it relevant to actualize these measures and emphasize that the mandatory injunctions are extremely important remedies available to the court in child maintenance proceedings, especially in light of its powers to *ex officio* order these measures.

Key words: injunctions, child maintenance, child maintenance procedure.